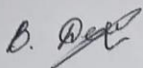

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

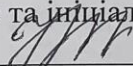
ДЯЧУК Владіслав Васильович
(студент групи ФБСМ-8)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

РОЗВИТОК КАРТКОВИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

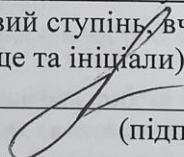
(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»)

Завідувач кафедри фінансів та
цифрової економіки
д.е.н. проф. Н.Г. Виговська.
(науковий ступінь, вчене звання,
прізвище та ініціали)

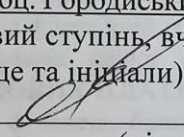

(підпис)

Науковий керівник
к.е.н. доц. Литвинчук І.В.
(науковий ступінь, вчене звання,
прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент
к.е.н., доц. Городиський М.П.
(науковий ступінь, вчене звання,
прізвище та ініціали)

(підпис)

Житомир 2023

Анотація

Дячук В.В. Розвиток карткових платіжних систем в Україні.

Магістерська робота представлена на здобуття освітнього ступеня «магістр» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси банківська справа та страхування». – Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2023.

Дослідження присвячено розвитку теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій з удосконалення карткових платіжних систем в Україні.

Розкрито економічний зміст карткової платіжної системи, що знайшло своє вираження у визначенні її сутності, функцій, виділенні ряду особливостей, а також принципів здійснення. Здійснено аналітичну оцінку рівня ринку платіжних систем в Україні, що свідчать про застарілі технологічні рішення негативно впливають на розвиток карткового бізнесу банків, що виявляється у неможливості, з одного боку, підтримувати зростання обсягів емісії та еквайрінгу, з іншого – розширення асортименту продуктового ряду.

Ключові слова: платіжні картки, платіжні системи, ринок платіжних карток.

Annotation

Dyachuk V.V. Development of card payment systems in Ukraine.

The master's thesis is presented for obtaining an educational degree "master" in the field of knowledge 07 "Management and administration" specialty 072 "Finance, banking and insurance". - Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2023.

The study is devoted to the development of theoretical foundations and the development of practical recommendations for the improvement of card payment systems in Ukraine.

The economic content of the card payment system is revealed, which is expressed in the definition of its essence, functions, the selection of a number of features, as well as the principles of implementation. An analytical assessment of the level of the market of payment systems in Ukraine was carried out, which indicates that outdated technological solutions have a negative impact on the development of the card business of banks, which is manifested in the impossibility, on the one hand, of maintaining the growth of the volume of issuance and acquiring, on the other hand, the expansion of the range of products.

Keywords: payment cards, payment systems, payment card market.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КАРТКОВИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ	7
1.1. Історія та умови розвитку карткових платіжних систем	7
1.2. Сутність та поняття платіжних карток, їх класифікація	12
1.3. Принципи організації ринку платіжних карток в Україні	18
Висновки до 1-го розділу.....	22
РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РОЗРАХУНКІВ ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ В УКРАЇНІ	23
2.1. Оцінка рівня ринку платіжних карток в Україні	23
2.2. Аналіз основних тенденцій розвитку ринку платіжних карток в Україні за 2020 – III кв. 2023 рр.	28
2.3. Проблеми та перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні..	35
Висновки до 2-го розділу.....	40
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44
ДОДАТКИ.....	47

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвитку ринку банківських послуг особливого значення набувають карткові платіжні технології, оскільки останнім часом все більше українців використовують безготівкову форму розрахунку, що пов'язано із ефективністю, надійністю та зручністю такого виду розрахунків. Розрахункові операції за платіжними картками значно розширили спектр банківських фінансових послуг та збільшили розмір банківського прибутку, а також надали інформацію про споживчі переваги своїх клієнтів. Зокрема, центральний банк країни зацікавлений у збільшенні обсягів безготівкових розрахунків з метою покращення моніторингу та регулювання грошових потоків усередині країни. Враховуючи всі переваги платіжних карток актуальним є дослідження тенденцій розвитку ринку платіжних карток, виявлення проблем та перспектив його розвитку.

У сфері торгівлі та послуг платіжна картка відіграє особливу роль, оскільки завдяки їй проводиться велика кількість платежів і банківських операцій, наразі вона є найзручнішим способом розрахунків між покупцями і продавцями, підприємствами та їх працівниками. Стрімкий розвиток банківських технологій у сфері безготівкових розрахунків стимулює комерційні банки до великого обсягу емісії банківських карток, що призводить до зростання конкуренції на ринку платіжних карток. Це своєю чергою спонукає комерційні банки створювати різні варіанти цього продукту, який задовольнятиме зростаючі потреби у комплексному обслуговуванні індивідуальних підприємців, великих корпорацій та громадян нашої країни.

Актуальність питання ринку платіжних карток у власних наукових дослідженнях підтвердили: Білий М. М., Бублик Є. О., Євдокімова М. О., Корецька Н. І., Коць О. О., Кушнір С. О., Монастирський Г. Л., Невідома Л. О., Пиріг С. О., Петрук О.М., Трусова Н. В., Федішин М. П. та ін. Незважаючи на велику кількість досліджень проблематики стосовно платіжних карток, актуальність аналізу їх сучасного стану і основних тенденцій розвитку є завжди актуальною.

Метою магістерської роботи є дослідження поточної ситуації розвитку карткових платіжних систем в Україні та узагальнення основних перспектив та тенденцій розвитку ринку платіжних карток.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- розглянути історію та умови розвитку карткових платіжних систем;
- розкрити теоретичні аспекти платіжних карток;
- дослідити принципи організації ринку платіжних карток в Україні;
- здійснити аналітичну оцінку рівня ринку платіжних карток в Україні;
- визначити проблеми та перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні.

Об'єктом дослідження є ринок платіжних карток в Україні

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти розвитку карткових платіжних систем в Україні.

Методи дослідження. групування й порівняння чинників, розрахунку коефіцієнта відхилень по рокам й структуризації порівняльних аналітичних таблиць; аналізу та синтезу – представлення функціонування ринку платіжних карток; економічного аналізу, порівняння задля прогнозування значень ринку платіжних карток; економіко-математичні методи – при дослідженні впливу економічних показників на розвиток ринку платіжних карток в Україні.

Інформаційною базою дослідження нормативно-правове забезпечення функціонування ринку банківських платіжних карток в Україні; річні фінансові звіти та періодичні статистичні огляди НБУ, матеріали друкованих та інтернет засобів масової інформації стосовно функціонування і розвитку ринку банківських платіжних карток тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у формулюванні авторського аналітичного підходу до дослідженн факторів впливу на розвиток ринку банківських платіжних карток з використанням засобів кореляційного аналізу, а також в розробці рекомендацій щодо підвищення рівня безпеки операцій з платіжними картками та збільшення частки безготівкових розрахунків в Україні. Основні положення, що становлять наукову новизну магістерської роботи:

- розкрито економічний зміст карткової платіжної системи, що знайшло своє вираження у визначенні її сутності, функцій, виділенні ряду особливостей, а також принципів здійснення;
- здійснено аналітичну оцінку рівня ринку платіжних систем в Україні, що свідчать про застарілі технологічні рішення негативно впливають на розвиток карткового бізнесу банків, що виявляється у неможливості, з одного боку, підтримувати зростання обсягів емісії та еквайрінгу, з іншого – розширення асортименту продуктового ряду;
- розроблено практичні рекомендації з удосконалення перспектив та тенденцій розвитку ринку платіжних карток в Україні (через концепцію розвитку ринку платіжних послуг України в умовах невизначеності).

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих у роботі науково-теоретичних результатів дослідження в процесі розвитку карткових платіжних систем. Окремі положення магістерської роботи є основою для проведення подальших наукових досліджень. Систематизовані та узагальнені теоретичні матеріали можуть бути використані при вивченні фінансових дисциплін «Банківський менеджмент», «Банківська система».

Апробація результатів магістерської роботи. Основні положення та результати дослідження опубліковані в матеріалах науково-практичних конференцій: Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки (11-15 травня 2023 року); Тези Міжнародної наукової конференції «Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу» (5-6 листопада 2023 року).

Структура, зміст та обсяги роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних літературних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи складає 49 сторінок машинописного тексту, у тому числі 12 таблиці, 11 рисунків, 2 додатків. Список використаної літератури нараховує 35 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КАРТКОВИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

1.1. Історія та умови розвитку карткових платіжних систем

Платіжна картка є популярним сучасним банківським продуктом, за допомогою якого ми здійснюємо розрахункові операції без участі готівки. Компактна, зручна, з різними програмами для клієнтів є актуальним банківським продуктом для населення. На протязі розвитку передових міжнародних платіжних систем виникали нові види карток, які повинні були задовольняти певні групи клієнтів, але платіжна картка не втратила своїх позицій і зараз займає домінуюче місце у сфері карткових розрахунків [19].

Таблиця 1.1

Роки випуску перших картокових платіжних систем [19]

<i>№ з/п</i>	<i>Рік випуску</i>	<i>Засновники</i>	<i>Характеристика</i>
1	2	3	4
1.	1891 р.	компанія American Express	випускає в обіг перший дорожній чек «American Express»
2.	1914 р.	компанія «Western Union»	випустила першу клієнтську картку, на якій була фіксована одноразова сума кредиту
3.	1914 р.	Mobil Oil (правда раніше ця фірма називалася General Petroleum Corporation California)	була випущена карта для використання при оплаті торгових операцій по нафтопродуктах.
4.	1919 р.	компанією Western Union Telegraph Company	Паперова кредитна картка, яка була випущена у 1919 р. видавалась виключно членам уряду Сполучених Штатів Америки і давала право відправляти телеграми в кредит за рахунок уряду США
5.	1928 р.	Бостона Farrington Manufacturing	були випущені перші металеві пластинки, на яких видавлювалася адреса і які видавалися кредитоспроможним клієнтам. Продавець вкладав таку пластинку в спеціальну машинку, звану імпринтером, і букви, видавлені на ній, віддруковувалися на торговому чеку.
6.	1946 р.	Джоном С. Біггинсом	Біггинс організував роботу по кредитній схемі під назвою «Charge-it». Ця схема передбачала собою розписки, які приймалися від клієнтів місцевими магазинами за дрібні покупки.

Продовження таблиці 1.1.

7.	1 жовтня 1958 р.	American Express	була випущена перша карта American Express
8.	1966 р.	Bank America	почав видавати ліцензії на випуск карток BankAmericard іншим банкам у відповідь на це декілька крупних банків-конкурентів Bank America створили свою Міжбанківську карткову асоціацію - МКА (Interbank Card Association).
9.	1975 р.	Ролан Моренно	винайшов і запатентував електронну карту пам'яті. Пройшло ще декілька років, і компанія Bull (Франція) розробила і запатентувала смарт-карту з вбудованим мікропроцесором.

Практика проведення розрахунків за платіжними картками доводить, що використання картки значно спрощує процес купівлі товару чи послуги, також забезпечує збереження та захист заощаджень. Першими виникли кредитні картки у США на початок минулого століття, де споживчий кредит приватних осіб швидко розвивався. Їхнє значення полягало в тому, щоб підтверджувати кредитоспроможність власника картки за межами його банку. У 1914 р. в США великі магазини утримували ними клієнтів [31].

У 1928 р. бостонська компанія «Farrington Manufacturing» виготовила перші металеві пластинки, на яких була карбована адреса власника, які видавались кредитоспроможним клієнтам. Продавець укладав таку пластинку в спеціальний механічний пристрій, і букви, які були викарбувані на ній, залишали відбиток на торговельному чеку. Весною 1949 р. Алфред Блумінгейл, Френк Макнамара і Ральф Снайдер створили новий тип карток. Нова картка мала стати універсальною і дозволити держателю здійснювати покупки й оплачувати послуги в різноманітних торговельних закладах усієї країни. Їх приймали в оплату за обслуговування в готелях і турагентствах.

У 1958 р. аналогічну картку запропонувала «American Express». Сьогодні «Diners Club» є однією з провідних компаній, які емітують розрахункові картки для людей, що люблять подорожувати (T&E) [31].

У 1966 р. сталась подія, що дуже вплинула на розвиток карткових систем. «Bank ofAmericard» заснував організацію – «Bank of Americard servicies

corporation», у якій зосередились усі операції з картками «Bank ofAmericard», але найважливішим було те, що нова компанія почала продавати ліцензії на випуск карток іншим банкам, що дало можливість тисячам дрібних банків прилучитись до карткового бізнесу. «Bank of Americard» не вдалось монополізувати операції з картками на внутрішньому і міжнародних ринках. Корпорація була перейменована у «Visa». І банки-учасники отримали автономію і право вказувати назву конкретного банку на лицьовому боці картки.

У 1967 році заснована «Interbank Card Association», яка об'єднала велику кількість банків і стала найбільшою загальнонаціональною асоціацією банківських кредитних карток. Її вирізняло те, що учасники на перших порах мали велику самостійність у вирішенні оперативних питань. Пізніше настала неминуча стандартизація і централізація контролю. Банки перейшли до випуску єдиної картки «Master Charge» [31].

У 1970 р. три четверті учасників «Interbank Card» випускало цю картку. У 1970-х роках француз Ролан Морено винайшов смарт-картку – картку з мікросхемою. Вона є значно досконалішою та потужнішою, аніж картка з магнітною смугою, яку до того використовували платіжні системи. Наступні десятиліття пройшли під гострим суперництвом двох карткових гігантів – «Visa» і «Master Charge» (1970 р. перейменована в «Master Card»). Але у 1988 р. «Master Card» підписала історичну угоду про співпрацю з «EuroCard International», перейменовану в «EuroPay». Це дозволило «Master Card» значно розширити кількість торговельних підприємств у системі і сферу застосування карток, що посилило її конкурентні позиції на європейському ринку та в інших частинах світу. «EuroPay» була створена у вересні 1992 р. внаслідок злиття трьох компаній – «EuroCard International», «Eurocheque International» і «Eurocheque International Holdings». «MasterCard International» та «EuroPay International» в 2001 р. злилися. Так створилась найбільша у світі мережа з випуску і обслуговування дебетових карток. Але вони все одно були другими.

Але в Японії, всі вони програли карткам «JCB», які поширились в Гонконг і на світовий ринок.

Системно важливими платіжними системами є системи, що мають змогу передавати системні руйнування в сфері фінансів від типу або величини окремих платежів або сумарного обсягу грошових платежів, що вони здійснюють [10]. Еволюція системно важливих платіжних систем в Україні пройшла шість етапів.

Таблиця 1.2.

Етапи еволюції системно важливих платіжних систем в Україні [18]

<i>Етап</i>	<i>Тривалість</i>	<i>Характеристика</i>
Перший етап	1988-1991 р.	Його характеризують розвиток елементів ринкової економіки у господарському комплексі держави. Впродовж даного етапу з'явилися перші приватні підприємства, кооперативні банки, але при цьому механізми здійснення розрахунків між суб'єктами господарювання не зазнали суттєвих змін [14].
Другий етап	1991-1994 р.	Впродовж даного періоду відбувалася дезінтеграція радянської платіжної системи. Ключовими моментами етапу стали створення НБУ, а також проведення реформування платіжних та банківської систем внаслідок реструктуризації мережі банківських установ.
Третій етап	1994-1996 р.	На початку 1994 року СЕП НБУ почала функціонувати на повну потужність. Дана система електронних міжбанківських розрахунків повністю задовольняла потреби тогочасної економіки України. До основних завдань СЕП НБУ на даному етапі були: вдосконалення монетарної політики НБУ, шляхом одержання точної та оперативної інформації про рух коштів та стан коррахунків; задоволення вимог економіки; мінімізація термінів виконання міжбанківських розрахунків та обігу коштів; високий рівень забезпечення безпеки міжбанківських розрахунків.
Четвертий етап	1996-2000 р.	Характеризувався цей етап впровадженням НБУ системи термінових переказів (СТП). Дана підсистема створювалась для забезпечення переказів грошових коштів між комерційними банками України у режимі реального часу з моментальним зарахуванням грошей на рахунок банку-одержувача. СТП цілком відповідала потребам для майбутнього розвитку системи електронних міжбанківських розрахунків в Україні. СТП дало змогу здійснювати термінові перекази коштів на коррахунки банків-учасників та забезпечила більш різноманітніший спектр послуг у міжбанківських розрахунках, аніж СЕП НБУ.

П'ятий етап	2000-2008 р.	Характерною особливістю даного етапу є прийняття Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 р. Даний закон став першим законодавчим актом, у якому реалізовано спробу врегулювати ключові відносини, що постають в сфері функціонування ПС. Уперше було визначено поняття «платіжна система», її елементів.
Шостий етап	2008 р. і до сьогодні	Характеризується даний етап удосконаленням роботи СЕП, НСМЕП та інших системно важливих елементів платіжної системи України. Основним завданням для даного етапу є збільшення частки безготівкових платежів в Україні, оскільки це є необхідною умовою ефективного функціонування національної платіжної системи.

Вчені виділяють чотири групи причин, що спричинили становлення і розвиток платіжних систем на території України (рис. 1.1) [18].

Причини, що спричинили розвиток платіжних систем в Україні

- 1. Політичні.** Політичні зміни, які сталися на території колишнього Радянського Союзу призвели до дезінтеграції радянської платіжної системи, внаслідок чого монобанковська система поступилося місцем дворівневої банківської системи. Розпад СРСР та створення незалежних держав привело до створення окремих центральних банків і п'ятнадцяти комплектів спеціалізованих і ощадних банків.
- 2. Технічні.** Складна, застаріла, а тому неефективна система паперового обігу платіжних документів, в якій виникало багато помилок і порушень, вимагала швидкої зміни, що стало причиною створення і впровадження безпаперової технології. Необхідність створення в Україні платіжної системи за безготівковими розрахунками населення у торгівлі та сфері послуг, яка дозволила б зменшити обсяг готівки в обігу, прискорити грошовий оборот, підвищити рівень контролю за фінансовими потоками, зумовила створення Національної системи масових електронних платежів.
- 3. Економічні.** До них можна віднести створення в Україні національної валюти, уповільнення розрахунків, що викликало кризу неплатежів, економічну переорієнтацію України на формування вільної ринкової економіки у зв'язку з набуттям незалежності.
- 4. Організаційно-правові.** В часи Радянського Союзу основною ознакою і вимогою платіжної системи був контроль, а не швидкість, зручність або надійність. Організація системи розрахунків через механізм міжфіліальних оборотів, що існував за часів Радянського Союзу, допускала відсутність ресурсного обмеження діяльності установ банку, так як платіж здійснювався в будь-якому випадку. У такій ситуації неможливо було чітко розділяти ресурси банків. У зв'язку з важливістю для держави суспільних відносин, пов'язаних з функціонуванням платіжних систем, виникла необхідність їх законодавчого врегулювання, що зумовило прийняття Закону України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» та ряду інших важливих нормативно - правових актів.

Рис. 1.1. Причини, що спричинили розвиток платіжних систем в Україні

Розвиток українських ВПС відбувався поступово. Він пройшов шість етапів. СЕП НБУ став першим серйозним кроком у процесі розвитку та став

основою для створення НСМЕП. НСМЕП характеризується високим рівнем надійності та ступенем безпеки. Незважаючи на захист НБУ, ця платіжна система не набула великої популярності серед населення країни через неуніверсальність і відсутність великої мережі терміналів. Але варто зазначити, що перспективи розвитку НСМЕП залишаються позитивними.

1.2. Сутність та поняття платіжних карток, їх класифікація

Сучасна популярність таких методів оплати як платіжна картка настала після впливу декількох чинників, головними з яких є їхня зручність і компактність, оскільки набагато краще мати при собі картку, ніж носити великі суми готівки. З 1994 по 1995 бере початок розвиток національного ринку платіжних карток, в той час як невелика кількість банківських установ започаткували вивчення карткових технологій, розробляти карткові проекти та випускати картки міжнародних платіжних систем MasterCard та Visa . Розберемо визначення поняття та приналежності платіжних карток. Так, згідно з Законом України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» виокремлюють поняття «електронний платіжний засіб», яке пояснюється як «платіжний інструмент, який дає власнику можливість за допомогою платіжного інструменту мати інформацію про власні грошові кошти та здійснювати їх перевод».

Можна додати, що термін «платіжна картка» зазначений в Положенні про порядок емісії спеціальних платіжних засобів і здійснення операцій з їх застосуванням, відповідно до якого «платіжна картка – це такий платіжний інструмент у вигляді пластикової картки або картки іншого вигляду, що випускається в установленому законодавством порядку, для проведення операцій з рахунку держателя картки або в банку та інших функцій, передбачених договором».

Визначення сутності поняття «платіжна картка»

№ з/п	Автор	Трактування поняття
1.	Єпіфанов А. О [9]	це найбільш безпечний та престижний спосіб здійснення повсякденних платежів та зберігання грошей
2.	Коробова Г. Г. [12]	одна з різновидів фінансових карток, яка є персоніфікованим платіжним засобом, який призначений для оплати товарів, послуг та отримання готівкових грошових засобів у банках та банківських автоматах.
3.	Мороз А. М. [17]	персоніфікований платіжний інструмент, що дає клієнту можливість здійснення безготівкових платежів за куплені товари чи надані послуги і за необхідності отримувати чи поповнювати готівковими коштами поточний картковий рахунок.
4.	Петрук О. М. [22.]	пластиковий ідентифікаційний засіб (з магнітною смугою), на який занесені дані щодо її держателя і його рахунку, а саме унікальний номер; термін дії; ім'я та прізвище держателя; зразок підпису держателя
5.	Пиріг С. О. [24]	персоніфікована пластикова картка з магнітною смугою або чіп-модулем, яка є ключем доступу до управління банківським рахунком і дає її власнику можливість безготівкової оплати товарів або послуг в різних торгових і сервісних підприємствах, що приймають картки до оплати, одержувати готівку у відділеннях банків і в банкоматах, а також користуватися іншими додатковими послугами та певними перевагами.

Тож, виходячи з наведених методів можна розібрати основні значення визначення «платіжна картка»:

- видана банком;
- загалом у вигляді пластикової картки з магнітною стрічкою або чіпом;
- має інформацію про власника;
- дає змогу знімати кошти чи робити транзакції з картки на картку;
- можлива безготівкова оплата товарів та послуг.

Отже, ми вважаємо, що платіжна картка – це унікальний інструмент, що випускається банківською установою у вигляді пластикової картки, яка містить дані про власника картки, що дозволяє йому здійснювати безготівкові розрахунки за товари чи послуги, знімати готівку чи переказувати кошти.

Відповідно до Закону України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» платіжна картка являє спеціальний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого

виду картки, що використовується для ініціювання переказу грошей з рахунку платника або з відповідного рахунка банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування грошей зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання грошей в готівковій формі в касах банків, пунктах обміну іноземної валюти уповноважених банків та через банківські автомати, а також здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором [32].

Структура платіжної карткової системи може складатися з наступних елементів:

1. Платник – утримувач картки.
2. Емітент – банк платника (або інша фінансова чи нефінансова установа), що здійснює випуск карток.
3. Одержувач – підприємство торгівлі або сфери послуг, що має в наявності пристрої для обслуговування карток встановленого типу.
4. Еквайр – банк, що обслуговує одержувача.
5. Платіжна Асоціація – організатор-власник технологічного стандарту розрахунків, що координує діяльність карткової платіжної системи, забезпечує процесинг платежів за платіжними картками даного стандарту, видає дозвіл на випуск та/або обслуговування платіжних карток банками-учасниками.
6. Центральна процесингова компанія.
7. Розрахункові банки.

Елементи платіжної системи тісно пов'язані між собою і не можуть розглядатися ізольовано один від одного. Тому розглянемо функції його учасників. Отже, першим з них є споживач товарів і послуг (споживач послуг-тримач платіжної картки). Використовуючи платіжну картку, споживач послуги вступає в двосторонні фінансові відносини з емітентом. Він довіряє емітенту свої кошти, якими може розпоряджатися в узгодженому порядку при розрахунках за надані послуги та товари.

Банківські установи є основними оферентами фінансових послуг з випуску та обслуговування платіжних карток.

Основними операціями банку щодо забезпечення випуску та обігу платіжних карток є:

- емісія карток;
- еквайринг;
- видача готівки за картками.

Емісія платіжних карток в межах України проводиться виключно банками, які мають ліцензію НБУ на здійснення таких операцій, та уклали договір з внутрішньодержавною або міжнародною платіжною системою. У цілях емісії та обслуговування платіжних карток, призначених для застосування в Україні, банківські установи можуть ініціювати створення внутрішньодержавних платіжних систем.

Платіжні картки є власністю банку, що здійснив їх емісію, і передаються клієнту відповідно до умов договору про надання та обслуговування платіжних карток. У договорі про надання та обслуговування платіжних карток зазначаються предмет договору, права, обов'язки клієнта та емітента, їх відповідальність, порядок розгляду спорів та інші визначені сторонами умови. Не потребують укладення договору операції банків за наперед оплаченими платіжними картками [2].

Перед укладенням договору банківська установа зобов'язана ознайомити клієнта з умовами одержання платіжної картки, переліком необхідних документів, тарифами на обслуговування та правилами користування платіжною картою.

Власники банківських платіжних карток мають можливість використовувати їх для: здійснення переказів з картки на картку, операцій з використанням платіжних карток у пристроях самообслуговування, операції з розрахунків у торговельній мережі, оплати товарів і послуг, переказів з картки на рахунки [30].

Платіжні картки можна класифікувати за багатьма ознаками, основні з них наведені на рис. 1.2.

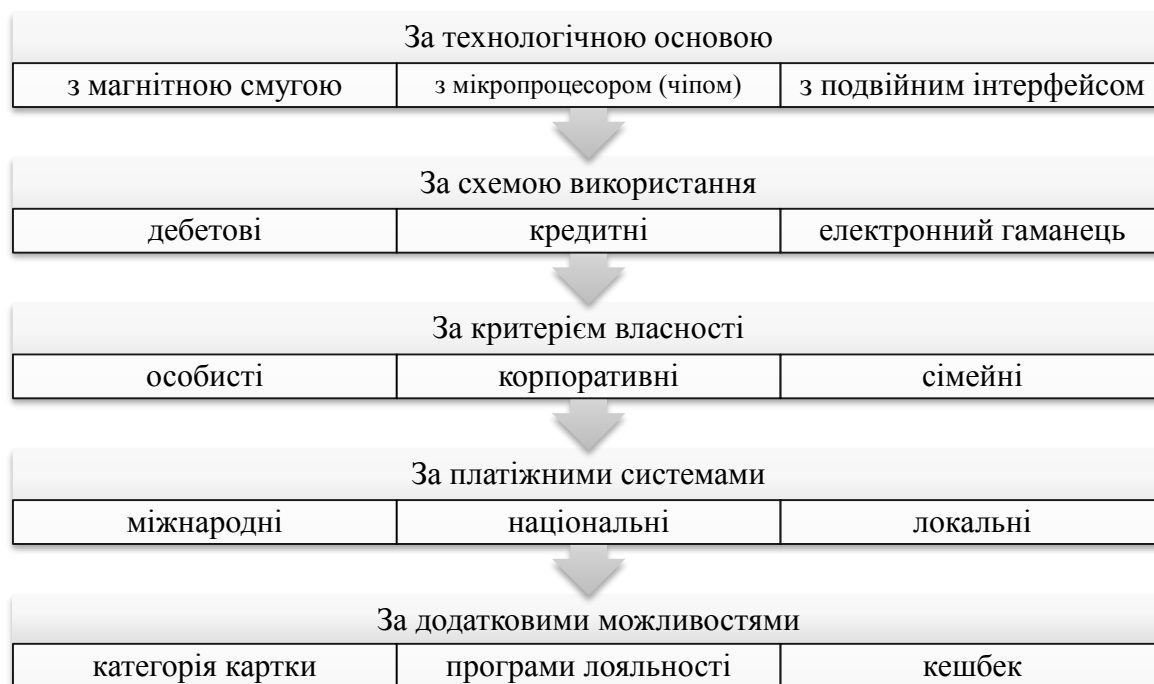

Рис. 1.2. Класифікація банківських платіжних карток [3, 15]

За технологічним виготовленням платіжні картки поділяються на картки з магнітною смугою, з мікропроцесором (чіпом) та з подвійним інтерфейсом. Якщо платіжна картка з магнітною смугою дає змогу тільки пасивно зберігати інформацію, то картка з мікропроцесором може заносити у свою пам'ять дані про попередньо проведені операції. Іншими словами, карти з мікропроцесором мають набагато більші інформаційні та технологічні можливості, ніж карти з магнітною смугою. Платіжна картка з подвійним інтерфейсом дозволяє отримувати ідентифікаційні дані картки завдяки одному чіпу.

За критерієм власності виокремлюють особисті картки, які емітуються комерційним банком на ім'я власника картки, корпоративні картки, які випускаються лише для суб'єктів господарювання, сімейні картки, які видаються як особисті лише фізичним особам, але водночас як корпоративні окремі картки можуть бути оформлені на кожного члена сім'ї власника карткового рахунку.

Банківські платіжні картки залежно від способу використання можуть бути дебетовими, які прив'язані до поточних рахунків клієнтів, кредитними, які передбачають відкриття кредитних ліній, і у вигляді електронного гаманця, що мають призначення: здійснення платежів за широкий спектр товарів і послуг у багатьох підприємствах і сферах обслуговування.

Головними здобутками розвитку ринку платіжних карток, на думку більшості науковців, є збільшення споживання, зростання продуктивності і підвищення зайнятості населення, зменшення витрат на проведення платіжних операцій та скорочення питомої ваги тіньової економіки [16].

Маючи значні перспективи розвитку, ринок платіжних банківських карток все ж таки стикається з рядом проблем, які перешкоджають йому. Білий М. М. проблемним моментом вважає те, що при значних обсягах випуску платіжних карток комерційними банками та постійному розвитку банками інфраструктури термінальної мережі вкрай незадовільною залишається динаміка росту безготівкової оплати за придбані товари та спожиті послуги, та значною проблемою залишається рівень карткового шахрайства, також невирішеним є питання формування національної системи маршрутизації карткових операцій та клірингу [3].

Деякі науковці до проблемних моментів ринку платіжних карток відносять недосконале нормативно-правове регулювання; значну кількість платіжних карток виданих у рамках зарплатних проектів; обмеженість бонусних програм [4].

Окремі дослідники бачать головні проблеми в тому, що розрахунки платіжними картками піддаються шахрайству та хакерським атакам, а також існує відсутність анонімності, на відміну від готівкових розрахунків [13].

Відтак функціонування ринку платіжних карток поряд із значними перевагами водночас передбачає ряд потенційних загроз та ризиків для учасників цього ринку (табл. 1.4).

Переваги та недоліки практичного застосування банківських платіжних карток для здійснення безготівкових розрахунків [13]

<i>Критерії</i>	<i>Переваги</i>	<i>Недоліки</i>
Надійність	Викрадену картку можна заблокувати, неправильні платежі можна скасувати або уточнити, а повернути вкрадені гроші практично неможливо.	Безготівкові розрахунки піддаються шахрайству та хакерським атакам.
Зручність	Можливість користуватися банківськими послугами цілодобово та дистанційно, зокрема через Інтернет.	Випадки збоїв у роботі POS-терміналів або банкоматів, несправність обладнання чи недосконалість програмного забезпечення унеможливають розрахунки за продукцію.
Анонімність	Персоніфікованість усіх розрахунків та фінансово-кредитних установ, що задіяні в них.	Відсутність анонімності, яка наявна під час готівкових розрахунків.
Локалізація	Наявність угод між фінансово-кредитними установами про прийняття платіжних карт до розрахунків (зокрема, за кордоном).	Обслуговування лише в окремих банкоматах і в окремих країнах, без POS-терміналів або банкоматів у точках продажу.

Водночас використання банківських платіжних карток є сучасним і зручним способом здійснення безготівкових розрахунків. Банківські картки дозволяють власникам, тобто уповноваженим фізичним та юридичним особам, здійснювати операції з коштами на банківському рахунку картки будь-який час доби, служать засобом платежу в усьому світі, використовуються в сфері онлайн-комерції.

Широке використання цих технологій, зокрема банківських платіжних карток, та операцій з ними обумовлено їх перевагами перед готівковими розрахунками.

1.3. Принципи організації ринку платіжних карток в Україні

Ринок платіжних карток почав розвиватися в Україні на початок 2000-х років. Спочатку існували смарт-карти мобільних операторів, за допомогою яких можна було поповнювати послуги оператора зв'язку, але вони не заробили

сильного обороту і готівка залишилася основним платіжним засобом. Пізніше почали з'являтися термінали, які могли приймати будь-які види платежів і за допомогою яких жителі України могли миттєво переказувати кошти на рахунки постачальників товарів і послуг. Держава негайно почала впроваджувати заходи щодо регулювання даного виду бізнесу, оскільки такі термінали швидко набули популярності на території України. Однак взаємодія людей з кредитними організаціями все ще залишалася майданчиком для шахрайства та уникнення покарання посередників за недобросовісне виконання зобов'язань перед клієнтами, які оплачували товари чи послуги постачальникам.

Згодом почало набувати широкого розповсюдження поняття «електронний гаманець», який не ніс за собою жодних правових підстав та не міг бути кваліфікованим ні як готівковими, ні як безготівковими платежами. На що був прийнятий 27 червня 2011 року Закон України «Про національну платіжну систему», який мав виправити пробіли, які виникли та узаконити порядок надання платіжних послуг, проведення грошових переказів, використання електронних платіжних коштів.

Оскільки впровадження платіжних карток швидко зростає, можна розглянути переваги для власників карток, банку-емітента, стану економіки та банківської системи в цілому (рис. 1.3).

Розрізняють також і недоліки у застосуванні платіжних карток, але їх набагато менше, ніж переваг. Загалом використання карткових інновацій банками вимагає щоразового оновлення програмного забезпечення, підготовку кадрів тощо. Витрати на закупівлю обладнання для запровадження безготівкових розрахунків, витрати на утримання терміналів та вдосконалення персоналу – основні негативні наслідки для підприємців. Для власників карток негативним проявом є витрати, які виникають під час роботи цієї картки. Це можна вважати погашенням відсотків по кредиту, комісії після операції. Наразі залишаються торгові мережі, які не оснащені даним обладнанням, тому оплатити товари необхідно готівковими коштами. Також за недолік можна

вважати те, що безготівкові розрахунки популярні лише у великих населених пунктах, в той час як в селах відсутня змога користування карткою.

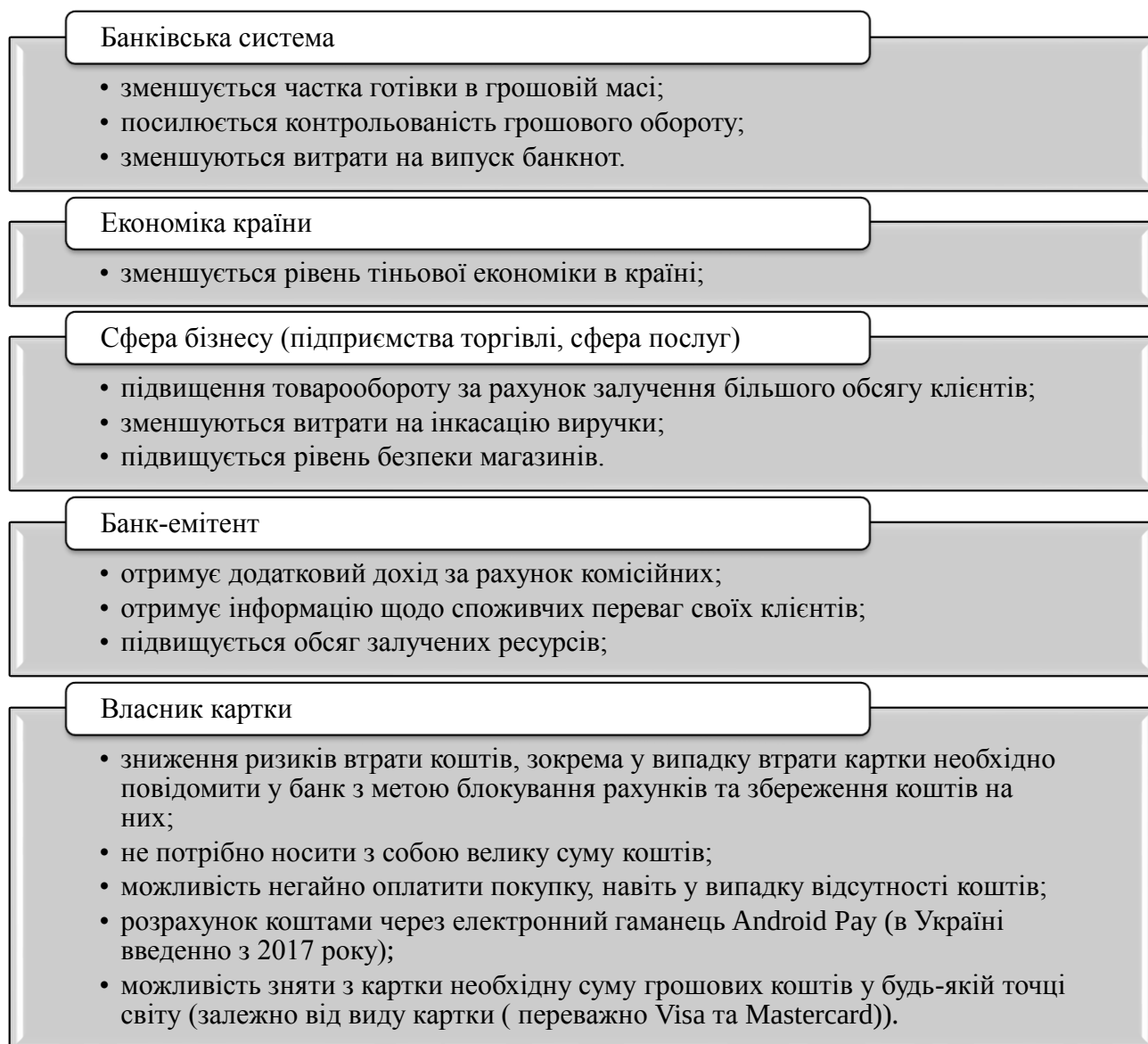

Рис.1.3. Переваги безготівкових розрахунків для всіх учасників ринку платіжних карток

Основні принципи регулювання емісії та здійснення операцій за допомогою платіжних карток діє у відповідності до ЗУ «Про Національний банк України» [27], Закону України «Про банки і банківську діяльність» [26], Закон Ураїни «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [28], Положення «Про порядок реєстрації платіжних систем, учасників платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури» [29], Положення «Про

здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів» [29] та ін.

У Законі України «Про НБУ» висвітлено функції НБУ, частина яких відповідають регулюванню функціоналу систем розрахунків, до них відносяться:

- Центральний банк, який вказує напрями розвитку електронних банківських технологій,
- Відповідає за безперебійну роботу платіжних систем,
- контролює нові платіжні засоби;
- встановлює порядок роботи між учасниками платіжної системи;
- займається видачею ліцензій небанківським організаціям, які мають за мету приєднатися до платіжної системи;
- зберігає реєстр платіжних систем;
- регулює правила та стандарти безготівкових розрахунків [27].

Згідно з Законом України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [28] працюють системи розрахунків, здійснюються перекази коштів по країні, здійснюється моніторинг платіжних систем і типів рахунків, які надаються банківськими установами. Відповідно до вищезазначеного закону, випускати електронні платіжні засоби можуть лише банки, які попередньо уклали договір з платіжною організацією.

Кабінет Міністрів України запроваджує правила розрахунків юридичними особами за продані покупцям товари з використанням електронних платіжних засобів. Державна податкова служба України, у свою чергу, зобов'язується виконувати ці вимоги. Функцію захисту прав власників електронних платіжних засобів покладено на орган виконавчої влади з питань захисту прав споживачів.

Висновки до 1-го розділу

1. Розвиток ПС України носив поступовий характер. Він пройшов шість етапів. СЕП НБУ стала першою серйозною дією в процесі розвитку і стала основою для створення НСМЕП. НСМЕП характеризується високим рівнем надійності та ступенем захищеності. Незважаючи на захист НБУ, ця платіжна система не набула великої популярності серед населення країни через неуніверсальність і відсутність великої мережі терміналів. Але варто зазначити, що перспективи до розвитку НСМЕП залишаються позитивними.

2. Визначено, що розвиток ринку банківських платіжних карток надає безліч переваг для комерційних банків, господарюючих суб'єктів, торговельних організацій фізичних осіб, а також державі. Активний розвиток ринку банківських платіжних карток в нашій державі сприяє збільшенню прозорості операцій на фінансовому ринку, залученню коштів у банківський сектор, що підвищує дохідність банківського бізнесу.

3. Встановлено, що ринок банківських карток, що стрімко розвивається, стикається з низкою проблем, які гальмують його розвиток. Це недостатньо ефективна законодавча база захисту прав споживачів банківських послуг, завищений розмір комісії за здійснення безготівкових операцій з використанням платіжних карток, низька фінансова грамотність населення, проблеми захисту банківських карток та безготівкових платежів від шахраїв, нерівномірна забезпеченість регіонів країни інфраструктурою надання фінансових послуг за допомогою банкоматів, електронних та платіжних терміналів, залежність від міжнародних платіжних систем тощо.

РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РОЗРАХУНКІВ ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ В УКРАЇНІ

2.1. Оцінка рівня ринку платіжних карток в Україні

Банківська платіжна картка є спеціальним платіжним інструментом, держатель якого ініціює переказ грошей із відповідного рахунка платника або банку, а також здійснює інші операції, передбачені договором [23].

Визначним досі залишається тренд щодо активного поширення платіжних карток на території України як один із пріоритетів грошово-кредитного регулювання економіки збоку Національного банку України (НБУ). Це пояснюється цілями вирішення проблем готівкового обороту, які досягаються через підвищення ефективності роботи автоматизованих систем безготівкових розрахунків.

Місце ринку платіжних карток в економічному просторі розкривається через його функції:

- забезпечення системи безготівкових розрахунків на основі платіжних інструментів, зокрема платіжних карток;
- збільшення інвестиційних можливостей банківської системи через залучення коштів населення на банківські рахунки;
- зменшення кількості зловживань у сфері економіки;
- удосконалення грошового обігу через зменшення готівкових платежів поза банками;
- розширення послуг на роздрібному сегменті банківських послуг, зокрема надання кредитів населенню в досконалішій формі;
- збільшення надходжень до державного і місцевих бюджетів від оподаткування суб'єктів господарювання та фізичних осіб [11].

Розглянемо основні показники розвитку ринку платіжних карток в Україні за 2020 – III кв. 2023 рр. (табл. 2.1)

Основні показники ринку платіжних карток в Україні за 2020 – III кв. 2023 рр.

(Додаток А)

Роки	Банки – учасники карткових платіжних систем	Емітовані платіжні картки в обігу, млн. шт.	Активні платіжні картки, млн. шт.			Банкомати, тис. грн.	POS – термінали, тис. шт.	
			Усього	Безконтактні	Токенізовані		Усього	Безконтактні
2020	70	68,9	42,2	8,6	2,5	19,5	333,8	302,1
2021	70	73,4	40,4	13,2	3,9	18,8	375,0	325,9
2022	68	89,1	46,3	20,0	6,7	18,5	426,5	393,7
III кв. 2023	67	112,4	50,0	28,9	11,3	15,8	419,5	402,2

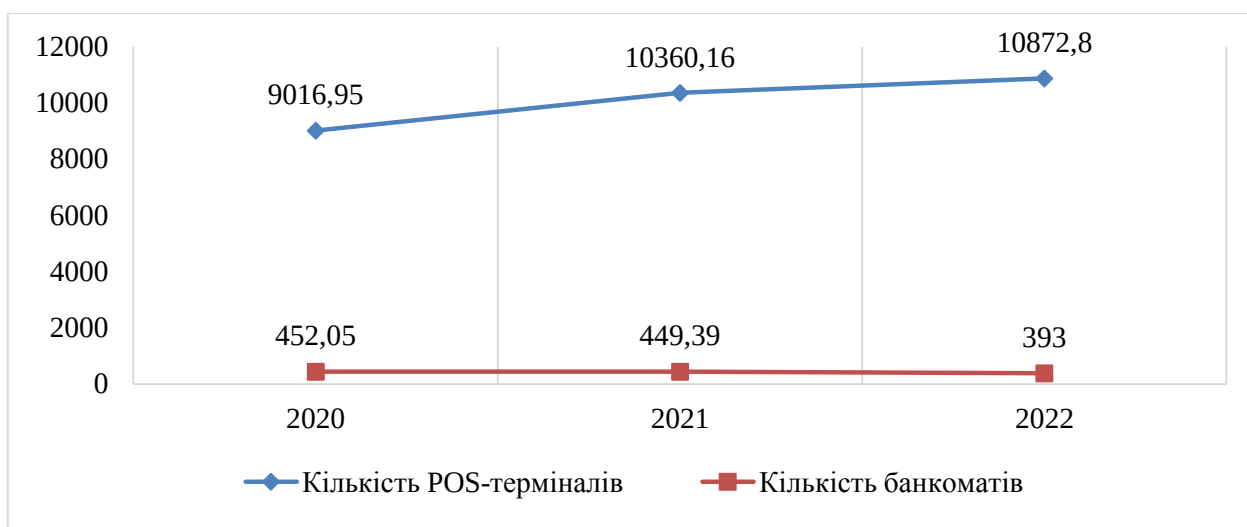
* джерело: складено за статистичними даними офіційного сайту НБУ [20]

Кількість емітованих платіжних карток в обігу збільшується з кожним роком це вказує на те, що можливості екстенсивного розвитку ринку банківських платіжних карток вичерпані. Подальше збільшення емісії карт не є результативними, про що свідчить показник кількості активних платіжних карток.

Щодо кількості активних платіжних карток, то бачимо, що тенденція продемонструвала до збільшення, що є безумовно, позитивним результатом і свідчить про збільшення використання платіжних карток їх власниками та посилення довіри населення до карток як до інструменту платежу.

Також можна побачити значне зростання POS – терміналів (2020 – 302,1 та III кв. 2023 р. – 402,2) збільшення на 100,1 тис. шт. Таким чином банки стимулюють зростання проведення населенням безготівкових операцій та зменшення операцій зі зняття готівки.

Розглянемо динаміку показників інфраструктури ринку платіжних карток (рис. 2.1.)

* джерело: складено за статистичними даними офіційного сайту НБУ [20]

Рис. 2.1. Динаміка показників оцінки інфраструктури ринку платіжних карток в Україні за 2020-2022 р.

Дані, які зображені на рис.2.1 демонструють поступове зменшення показника кількості банкоматів, таким чином стимулюють зростання проведення населенням безготівкових операцій та зменшення операцій зі зняття готівки. Щодо кількості POS-терміналів, то за уим показником спостерігається постійна тенденція до збільшення протягом цього періоду.

Проаналізуємо динаміку операцій, здійснені із використанням платіжних карток в Україні за 2020 – III кв. 2023 року (таблиця 2.2 та рис. 2.2.).

Таблиця 2.2

Динаміка операцій, здійснені із використанням платіжних карток в Україні за 2020 – III кв.2023 рр. (Додаток А)

Рік	Сума операцій з використання платіжних карток, млрд.грн.	Кількість операцій з використання платіжних карток, млн. шт.
2020	3957,3	5997,1
2021	5091,7	7817,1
2022	5058,2	559,2
III кв. 2023	1407,1	1972,5

* джерело: складено за статистичними даними офіційного сайту НБУ [20]

Так, кількість операцій (безготівкових та з отримання готівки) з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, в Україні

та за її межами у III кварталі 2023 року становила 1 972,5 млн шт., а їхня сума – 1 407,1 млрд грн. З них безготівковими були 1 844,6 млн операцій на загальну суму 890,8 млрд грн.

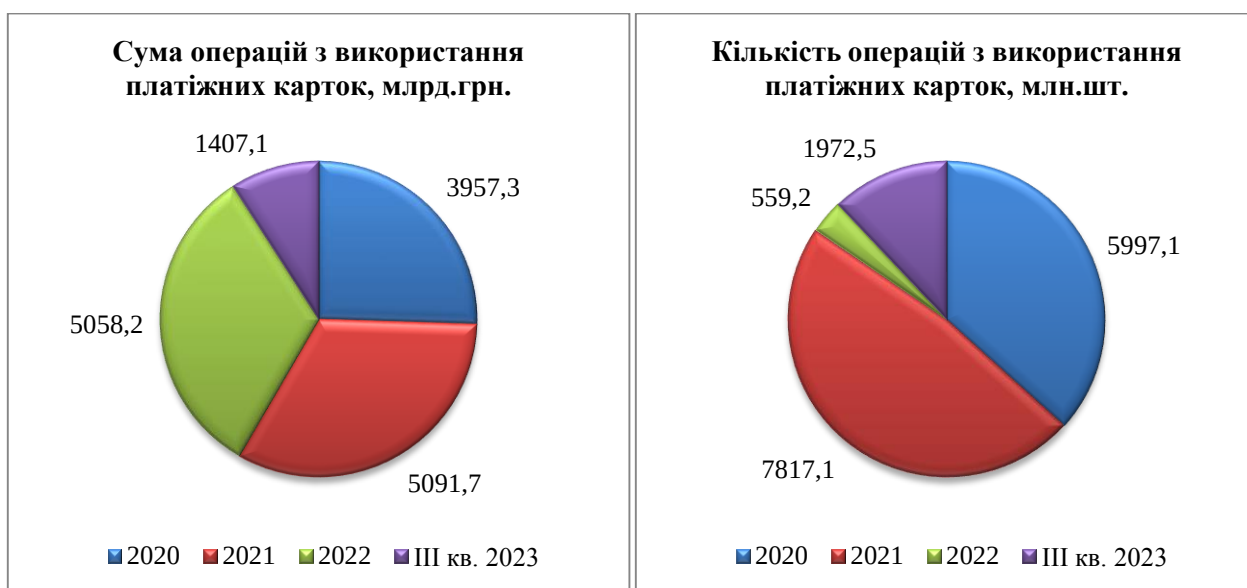

Рис. 2.2. Операції, здійснені із використанням платіжних карток в Україні за 2020 – III кв.2023 рр.

Водночас частка безготівкових операцій в III кварталі 2023 року за сумою перебуває на рівні 63,3% від загальної суми операцій із платіжними картками, за кількістю – досягає 93,5% (за II квартал 2023 року – 62,1% та 92,8% відповідно). Тобто українці й надалі віддають перевагу безготівковим операціям з платіжними картками.

Проаналізуємо обсяги та кількості операцій із використанням платіжних карток в Україні за 2020 – III кв. 2023 рр. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка частки безготівкових операцій в Україні за 2020 – III кв. 2023 рр.

(Додаток А)

Рік	Обсяги операцій, %		Кількість операцій, %	
	отримання готівки	безготівкові операції	отримання готівки	безготівкові операції
2020	44,2	55,8	13,1	86,9
2021	36,7	63,3	8,8	91,2
2022	31,9	68,1	7,2	92,8
III кв. 2023	34,6	65,4	6,5	93,5

* джерело: складено за статистичними даними офіційного сайту НБУ [20]

Для наочнішого відображення динаміки структури обсягів та кількості операцій подамо цю інформацію у вигляді рис. 2.3 та рис. 2.4.

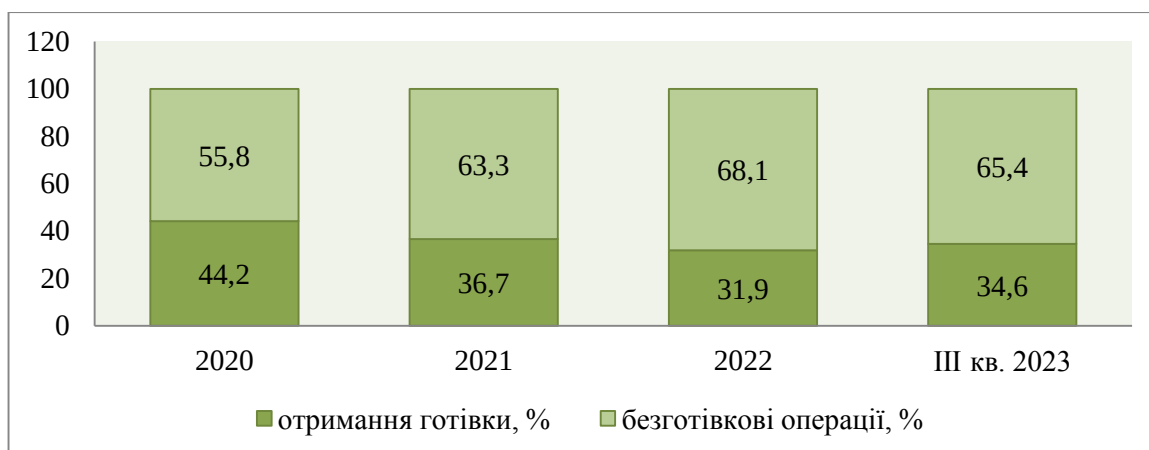

Рис. 2.3. Динаміка структури обсягів операцій із використанням платіжних карток в Україні за 2020 – III кв. 2023 рр.

З рис. 2.3. можна зробити висновок, що постійне збільшення частки безготівкових операцій у загальному обсязі операцій із використанням платіжних карток протягом усього досліджуваного періоду (2020 – 55,8%), тобто користувачі карток давали перевагу отримувати гроші у вигляді готівки, але за 4 роки ситуація змінилась, більша сума коштів була задіяна у безготівкових операцій, що становить (2023 – 65,4%). Це свідчить про підвищення прозорості національної економіки, підвищення зручності використання банківських платіжних карток для безготівкових розрахунків за рахунок розширення платіжної інфраструктури.

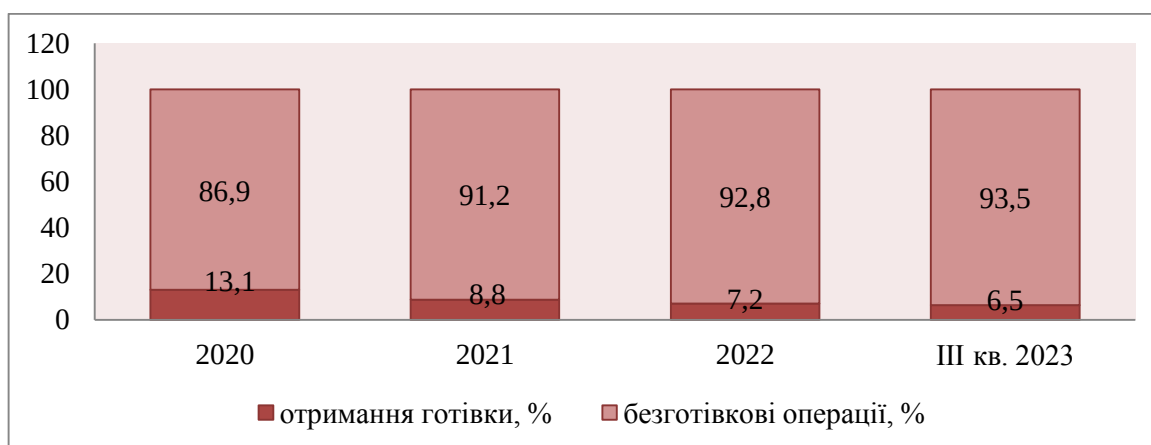

Рис. 2.4. Динаміка структури кількості операцій із використанням платіжних карток в Україні за 2020 – III кв. 2023 рр.

Проаналізувавши рис. 2.4, ми дійшли до таких висновків, цей рисунок демонструє, що протягом усього досліджувального періоду частка безготівкових операцій завжди переважала та зроста порівняно з 2023-2020 роком на 6,6%. Кількість операцій з отримання готівки скоротилася, що також свідчить про збільшення використання платіжних карток їх власниками та зміцнення довіри населення до карток як платіжного інструменту.

2.2. Аналіз основних тенденцій розвитку ринку платіжних карток в Україні за 2020 - III кв. 2023 р.р

Динаміка ринку платіжних карток та рівень його розвитку сьогодні є індикаторами, за якими можна відслідковувати ступінь розвитку банківського сектору економіки та загальну фінансову грамотність населення країни. У зв'язку з цим банки сьогодні приділяють особливу увагу розширенню клієнтської бази, випуску платіжних карток та залученню нових клієнтів.

Безготівкові розрахунки – швидкий, зручний та безпечний спосіб оплатити товари та послуги. Розширення сфери безготівкових розрахунків сприяє прозорості платежів та економічному росту країни [20].

Для аналізу динаміки безготівкового обігу та інфраструктури будемо використовувати кількість безготівкових платежів (2020 – III кв. 2023 р.), активних карток та мережі платіжних терміналів. Результати аналізу наведені в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Основні показники розвитку безготівкового обороту та платіжної інфраструктури в Україні (Додаток А)

<i>Показник</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>	<i>2022</i>	<i>III кв. 2023</i>
Кількість безготівкових розрахунків, млрд. од.	5,2	7	5,19	1,8
Кількість активних платіжних карток, млн. од.	40,4	46,34	45,2	50
Мережа платіжних терміналів, тис. од.	375	426,5	359,2	419,5

** джерело: складено за статистичними даними офіційного сайту НБУ [20]*

Кількість безготівкових розрахунків, млрд. од. Кількість активних платіжних карток, млн. од. Мережа платіжних терміналів, тис. од. 100 Як підсумок, можна констатувати, що останніми роками вітчизняний ринок платіжних карток продовжує бурхливо розвиватись. Така динаміка свідчить про зростання довіри населення до безготівкових розрахунків, а також про усвідомлення зручності та доступності цього платіжного засобу. До того ж відбулися кардинальні позитивні зміни в популярності платіжних карток в Україні. З рисунка видно, що безготівкові платежі в Україні зросли у 2021 році, порівняно з 2020 роком, на 34,9 % (1,8 млрд грн), проте зменшилися на 26,2 % (1,84 млрд грн) у 2022 році. Це може відображати вплив пандемії COVID-19 та воєнного стану на фінансову поведінку населення та бізнесу. Кількість активних платіжних карток також зросла у 2021 році, порівняно з 2020 роком, на 14,7 % (5,94 млн од.), але дещо зменшилася у 2022 році, порівняно з попереднім роком – на 2,5 % (1,14 млн од.). Мережа платіжних терміналів продемонструвала аналогічну тенденцію, збільшившись на 13,7 % (51,5 тис. од.) у 2020 році, порівняно з 2021 роком, та зменшившись на 15,8 % (67,3 тис. од.) у 2022 році, порівняно з 2021 роком.

Платіжна інфраструктура та кількість платіжних карток зросли з початку року. Кількість активних POS-терміналів у торговельній та сервісній мережі у вересні порівняно з січнем зросла на 17,1% (до 419,5 тис. шт.), а кількість пунктів продажу та надання послуг, які приймають платіжні картки, – на 35% (до 428,3 тис. шт.). Суттєвіше збільшилася кількість платіжних карток, за якими щомісяця здійснювалися видаткові операції, на 9% (із 45,9 млн шт. у січні до 50 млн шт. у вересні). Надалі зростає і загальна кількість безконтактних платіжних карток. Їх кількість, за підсумками вересня цього року, збільшилася на 12% порівняно з січнем. Загалом більше половини (58%) активних платіжних карток у вересні – це безконтактні картки.

Можна зробити висновок, що платіжна інфраструктура України постійно розвивається та модернізується відповідно до потреб сучасної економіки та споживачів, але водночас відчуває на собі негативні наслідки кризи. Зазначимо

також, що умовах війни українці продовжували надавати перевагу безготівковим операціям із платіжними картками.

Пропонуємо до перегляда динаміку кількості платіжних карток в Україні за 2020 – III кв. 2023 р. (рис. 2.5)

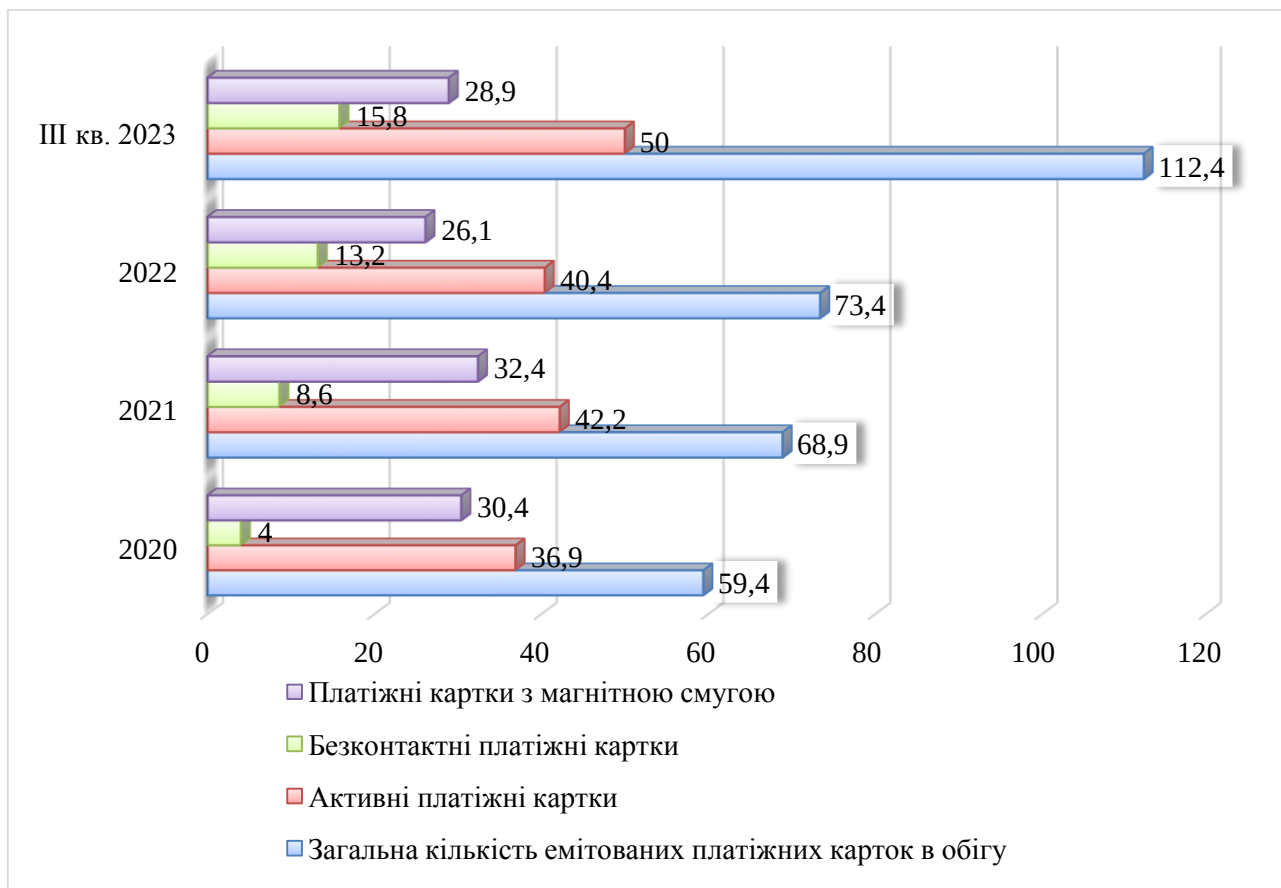

Рис. 2.5. Динаміка кількості платіжних карток в Україні за 2020 – III кв. 2023 р. (Додаток А)

Розглянувши рис. 2.5, ми дійшли висновків, що основна кількість випущених платіжних карток зросла на 30,8 % на станом на 1 жовтня 2023 року становить 112,4 млн.шт. Стрімкий зріст можна спостерігати за виданими картками безконтактної оплати, що в періоді з 2020-2022 роки зіставив 560 %, таке явище пояснюється зростанням популярності цього типу платіжних карток й призводить до підвищення безготівкових операцій. Також можна спостерігати стрімке зменшення кількості платіжних карток із магнітною смугою до показника 26,1 млн. шт. у 2022 році, даний показник на 19,4 % менший від того ж показника 2023 року й на 6,5 % менший, ніж це було 2020 року.

Проаналізуємо кількість платіжних карток у розрізі платіжних систем в Україні за 2020 – 2022 рр. (табл. 2.5)

Таблиця 2.5

Кількість платіжних карток у розрізі платіжних систем в Україні за 2020 – 2022 рр. (Додаток Б)

Рік	Загальна кількість, млн. шт.	Master Card		VISA		ПРОСТІР		Інші
		млн. шт.	%	млн. шт.	%	млн. шт.	%	
2020	73,4	47,6	64,8	25,2	34,4	0,6	0,8	менше 0,1
2021	89,1	50,7	56,9	37,8	42,4	0,6	0,7	менше 0,1
2022	109,8	59,2	53,9	50,0	45,5	0,3	0,6	менше 0,1

* джерело: складено за статистичними даними офіційного сайту НБУ [20]

Проаналізувавши таблицю 2.5. можемо зробити висновок, що найбільшу частку серед платіжних карток в обігу займають картки Master Card, а найменшу – ПРОСТІР та інші. Рахуємо показники динаміки кількості платіжних карток у розрізі платіжних систем для більш наочного відображення змін у структурі (табл. 2.6)

Таблиця 2.6.

Показники динаміки кількості платіжних карток у розрізі платіжних систем в Україні за 2020 – 2022 рр.

Показник	Станом на 1 січня								
	2021			2022			2023		
	Абсолютне відхилення, млн.шт.	Темп приросту, %	Зміни у структурі, %	Абсолютне відхилення, млн.шт.	Темп приросту, %	Зміни у структурі, %	Абсолютне відхилення, млн.шт.	Темп приросту, %	Зміни у структурі, %
MasterCard	0,4	0,85	-3,7	3,1	6,51	-7,9	4,3	0,7	-8,0
Visa	4,2	20,0	3,9	12,6	50,0	8,0	18,1	65,0	12,3
ПРОСТІР	0	0	-0,2	0	0	-0,1	0	0	-0,1

За проведеними розрахунками можна зробити висновок, що попри постійне збільшення кількості карток платіжної системи MasterCard, про що свідчать позитивні показники абсолютного відхилення та темпів приросту

протягом усього аналітичного періоду, частка цих карток у загальній кількості постійно зменшувалась – з 68,5% у 2020 р. до 49,9% у 2023 році. Це пов'язано зі значним зростанням кількості карток платіжної системи Visa.

Основними типами платіжних карток, що випускаються платіжною системою MasterCard є:

Cirrus Maestro – це найдешевша з-поміж популярних карток сімейства. По картці заборонені трансакції без авторизації, з недавніх пір існує можливість оплачувати картокою покупки в Інтернеті за допомогою SecureCode. Випускаються також неперсоніфіковані картки Maestro (Maestro Prepaid). Враховуючи недоліки, недостатня захищеність картки (необов'язкова наявність голограми, фірмової полоси для підпису) поступово відбувається міграція на більш захищений продукт MasterCard Electronic [21].

Mastercard Mass (Standard) – це базова пластикова картка платіжної системи Europay/Mastercard зі “стандартними” можливостями; характеристики решти продуктів порівнюються відносно Standard. Картка ембосована (бувають винятки), що дозволяє проводити операції за допомогою імпринтера, має магнітну полосу та/або чіп для проведення операції в підприємствах торгівлі та сервісу, що обладнані електронними терміналами, також можлива оплата картокою по телефону й через мережу Internet [25].

Додаткові сервіси й можливості задовільним вимогливих клієнтів відбувається з використанням Mastercard Gold. Як правило, це додаткова страховка, можливість експрес-заміни картки або термінової видачі готівки при втраті або викраденні картки в подорожі.

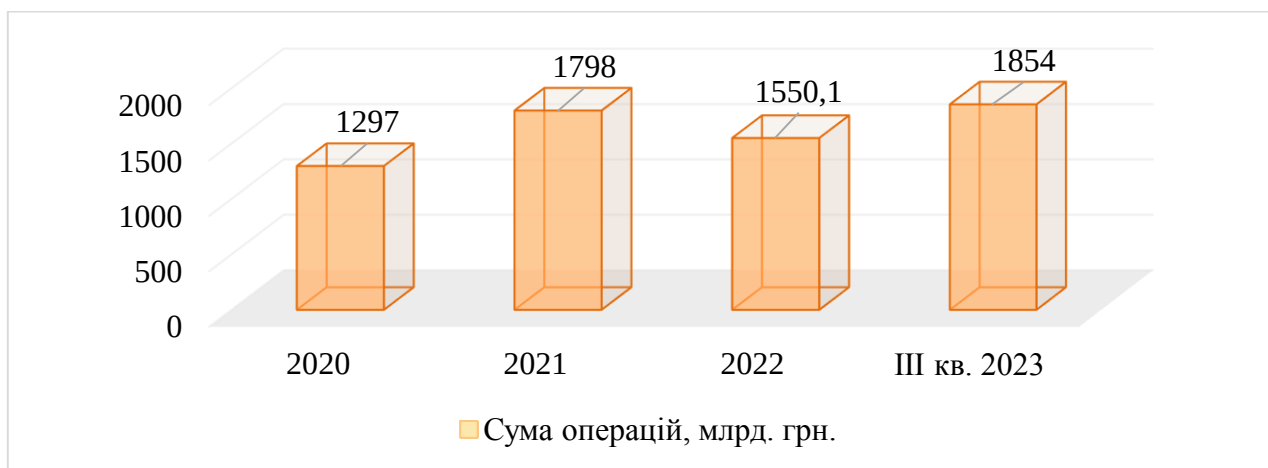
Visa пропонує банкам три основні види карток для фізичних осіб:

Кредитні картки Visa дозволяють їх власникам легко, зручно і безпечно здійснювати покупки, оплачувати послуги і подорожувати світом, активно використовувати у мережі Інтернет. Кредитні картки дають можливість скористатися великим спектром додаткових послуг і відповідають всім необхідним вимогам безпеки.

Дебетові картки Visa є найбільш популярними, надійними і поширеними картками в Україні, вони допомагають їх власникам оплачувати послуги, здійснювати покупки як у торговельних точках, так і в Інтернеті так само легко, швидко і безпечно, як і при використанні готівки.

Фізичним особам пропонуються такі картки Visa: Visa Electron, Visa Classic, Visa Gold, Visa Platinum, Visa Virtual [25].

Далі пропонуємо розглянути розподіл безготівкових операцій за використанням карток в Україні за період 2020 – III кв. 2023 року (рис.2.6).

* джерело: складено за статистичними даними офіційного сайту НБУ [20]

Рис. 2.6. Розподіл безготівкових операцій за користуванням платіжних карток в Україні за період 2020 – III кв. 2023 року (Додаток А)

Кількість безготівкових операцій під час яких клієнти користуються платіжними картками показує тенденцію до зростання з 1297 млрд. грн. 2020 році у 1854 млрд.грн. 1 жовтня 2023 році. Мається на увазі, що зростання безготівкових розрахунків, що є наслідком обмежень, спричинених пандемією, виникла у 2020 році.

Досить актуальними є дослідження у сфері ризиків на ринку безготівкових розрахунків. Ризики, пов'язані з використанням нових методів оплати, не зовсім відрізняються від тих, які існують із традиційними методами оплати. Основні ризик здійснення безготівкових платежів описано в таблиці 2.7.

Основні ризики безготівкових платежів [6]

<i>Тип ризику</i>	<i>Визначення</i>
Шахрайство	Ризик фінансових збитків для однієї зі сторін, які беруть участь у платіжній операції, що виникає внаслідок протиправного або злочинного обману. Ризик того, що операція не може бути виконана належним чином, оскільки одержувач не має законних вимог до платника.
Операційний	Ризик фінансових втрат через різні види людських або технічних помилок, які порушують кліринг і розрахунки за платіжною операцією.
Системний	Ризик, який може призвести до колапсу або значної шкоди фінансовій системі, або ризик, який призводить до негативного сприйняття громадськості, що може призвести до відсутності впевненості та гіршого сценарію та/або ефекту зараження.
Ризик втрати	Ризик, що пов'язаний з фізичною втратою того чи іншого ресурсу необхідного для здійснення платежу (чек, платіжна картка, неправомірне втручання до терміналів чи банкоматів і т. д.).
Репутаційний ризик	Ризик для поточного або прогнозованого фінансового стану та стійкості, що виникає внаслідок негативної громадської думки.
Ризик нового клієнта	Ризик встановлення таких відносин з новим клієнтом, які в результаті можуть загрожувати фінансовій установі в цілому

Найактуальнішими на сьогодні є ризик шахрайства. Виходячи з цього для уникнення неправомірного використання коштів чи помилок при здійсненні електронних платежів слід дотримуватися ряду правил. Так, для уникнення та зменшення ризиків електронних платежів фінансові установи застосовують ряд прийомів. Дієвим заходом для підвищення контролю є надання клієнтам витягів, запитів на авторизацію на мобільний телефон або e – mail у режимі online. Для зниження ризиків, що виникають під час здійснення операцій платіжними картками, потрібно створити систему захисту всіх учасників карткових операцій: власників карток, банків, платіжних організацій. Дотримання вимог безпеки, визначення можливих ризиків і розподіл відповідальності за непорозуміння – це основні вимоги до карткових систем [1].

Підсумовуючи, можна сказати, що ринок платіжних карток постійно розвивається, тобто зростає кількість і обсяг безготівкових операцій з використанням платіжних карток. При цьому загальний обсяг емітованих платіжних карток також зростає. Безконтактний вид оплати набуває все

більшого поширення, тому це призводить до збільшення кількості цього виду карток. Пандемія, яка виникла у 2020 році, призвела до змін у платіжних уподобаннях громадян, зокрема останні почали все частіше здійснювати покупки в Інтернеті і, відповідно, розраховуватися картою.

2.3. Проблеми та перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні

На сьогоднішній день потреби української економіки та законодавство, яке змінюється разом з ними, призвели до того, що з усіх існуючих платіжних інструментів широкого використання набули лише платіжні доручення. Проте з одночасною відмовою від старих безготівкових форм розрахунків вони замінюються новими. Одним із таких інструментів є банківська платіжна картка, популярність якої серед банків та бізнесу постійно зростає. Саме тому дослідження проблем, пов'язаних з розповсюдженням та використанням платіжних карток в Україні, стає все більш актуальним і потребує подальших досліджень.

У вирішенні питання активізації процесу використання в Україні платіжних карток для безготівкових розрахунків очевидне недоопрацювання локальних платіжних систем. Сьогодні життєво необхідною стає реалізація керуючої, спрямовуючої, об'єднуючої кредитні організації ролі платіжних систем у цьому питанні.

Завдяки цим зручностям, які дозволяють отримати пластикові картки, ними завжди користуються. У своїх дослідженнях науковці постійно наголошують на перевагах пластикових платіжних карток перед паперовими грошима: зручність оплати товарів, робіт, послуг, надійність, зручність – для клієнтів банків і торговців; підвищення конкурентоспроможності та престижу, оптимізація витрат, пов'язаних з готівковим обігом – для банків.

Однак важливим є те, що поряд з перспективністю широкого запровадження системи безготівкових розрахунків за товари та послуги існує низка перешкод, що стримують її розвиток у нашій країні [33].

Оскільки застосування платіжних карток є формою безготівкових розрахунків, які найбільше потребують удосконалення інфраструктури послуг на фінансовому ринку, наведемо основні проблеми, які виокремлюють різні автори та їх вирішення (таб. 2.8).

Таблиця 2.8

Основні проблеми використання платіжних карток в Україні та шляхи їх вирішення [8]

<i>Проблеми</i>	<i>Шляхи вирішення</i>
1. Поширення використання платіжних карток як засобу безготівкових розрахунків серед населення	1.1 Проведення урядом та НБУ роз'яснювальної роботи серед громадян стосовно ефективності та доцільності використання платіжних карток;
	1.2 Постійне організування та проведення рекламно-просвітницької кампанії та проведення роботи з підвищення фінансової грамотності населення
2. Поширення використання платіжних карток серед підприємств та організацій	2.1 Зменшення часу на проведення транзакцій; підвищення захисту карток від підробок; гарантія банком оплати операцій, проведених клієнтами; забезпечення необхідної підготовки персоналу;
	2.2 Забезпечення розвитку інфраструктури з проведення безготівкових розрахунків шляхом установа для кредитних організацій обов'язкових вимог;
	2.3 Крім зарплатних проектів, необхідне у перспективі залучення банківських платіжних карток для розрахунків за відпустками як у межах України, так і за її кордонами
3. Відставання України від карткових ринків європейських країн	3.1 Запровадження новітніх технологій для реалізації державних та корпоративних проектів, їх вивчення державним керівництвом та політичними діячами;
	3.2 Державне стимулювання впровадження платіжних карток за допомогою встановлення пільгового режиму амортизації високотехнологічного оснащення, введення податкових пільг для учасників ринку, створення відповідної правової бази
4. Слабка захищеність інформації платіжних карток	4.1 Створення нових програмних продуктів завдяки вивченню досвіду іноземних держав

Наразі в Україні сформовані сприятливі передумови для подальшого розвитку ринку платіжних карток, до яких можна віднести такі: банківські платіжні картки є більш ліквідними від депозитів навіть в умовах кризи;

існуючі адміністративні обмеження щодо розрахунків готівкою ставлять вимогу перед населенням переводити заощадження у безготівкову форму; розвиток інформаційних технологій, зростання покупок в Інтернет-магазинах, Інтернет-банкінг роблять неминучим використання платіжних карток; існуюча зацікавленість багатьох сторін у розвитку електронних розрахунків платіжними картками [5].

Проведене дослідження проблемних моментів ринку банківських платіжних карток та дослідження наукової літератури дало змогу визначити наступні перспективні напрями його удосконалення (див. рис 2.7).

Ці заходи зможуть забезпечити не лише підвищення рівня розвитку ринку платіжних карток, а й сприятимуть підвищенню довіри населення до використання банківських платіжних карток.

Рис. 2.7. Напрями удосконалення вітчизняного ринку банківських платіжних карток

Для подальшого розвитку ринку платіжних карток та підвищення ефективності його функціонування вдосконалення потребують такі заходи:

1) законодавчо визначити зобов'язання підприємств послуг і торгівлі приймати оплату за товари й послуги з використанням платіжних карток;

2) визначити відповідні категорії торговельних підприємств і критерії, відповідно до яких ці підприємства сфери торгівлі та послуг мають право приймати платежі готівкою;

3) відкоригувати правила використання касових апаратів при здійсненні платежів з використанням платіжних карток за межами роздрібної мережі, оскільки нині ця норма гальмує застосування корпоративних платіжних карток;

4) забезпечити технологічну адекватність обладнання завданням масового використання платіжних карток;

5) відповідні стандарти та технології повинні стати національними стандартами, широко використовуватись торгівлею та банками;

6) організувати та проводити постійно просвітницьку кампанію, тобто здійснювати відповідну роботу з підвищення фінансової грамотності населення;

7) встановити обов'язкові кількісні вимоги щодо інфраструктури кредитних організацій;

8) стимулювати кредитні організації до новаторства в області розвитку та вдосконалення безготівкових розрахунків шляхом використання платіжних карток;

9) з боку держави необхідно приділяти пильну увагу заміні готівкових коштів інструментами безготівкового обігу.

Залишається надіятись, що запропоновані рекомендації дозволять удосконалити ринок платіжних карток та підвищити ефективність його функціонування.

Отже, на сьогодні платіжна система України відіграє важливу роль у скороченні готівкових розрахунків у країні, що є важливим у контексті зниження обсягів тіньової економіки, для функціонування якої необхідний виключно готівковий ресурс. Сучасна тіньова економіка є глобальним негативним явищем, яке з тією чи іншою інтенсивністю в різних обсягах проявляється в усіх країнах світу. Але для країн, що розвиваються, до яких зокрема належить Україна, це питання заслуговує на особливу увагу. В останні

роки економічна ситуація в Україні характеризується значним розширенням тіньової економіки, що все більше впливає на соціальноекономічне життя. Тіньова економіка відображає активну криміналізацію економічних процесів, високий рівень корупції в державних установах та низьку правову та податкову культуру юридичних та фізичних осіб. В процесі даного дослідження розроблено концепцію розвитку ринку платіжних послуг України в умовах невизначеності, яку можна спостерігати на рис. 2.8.

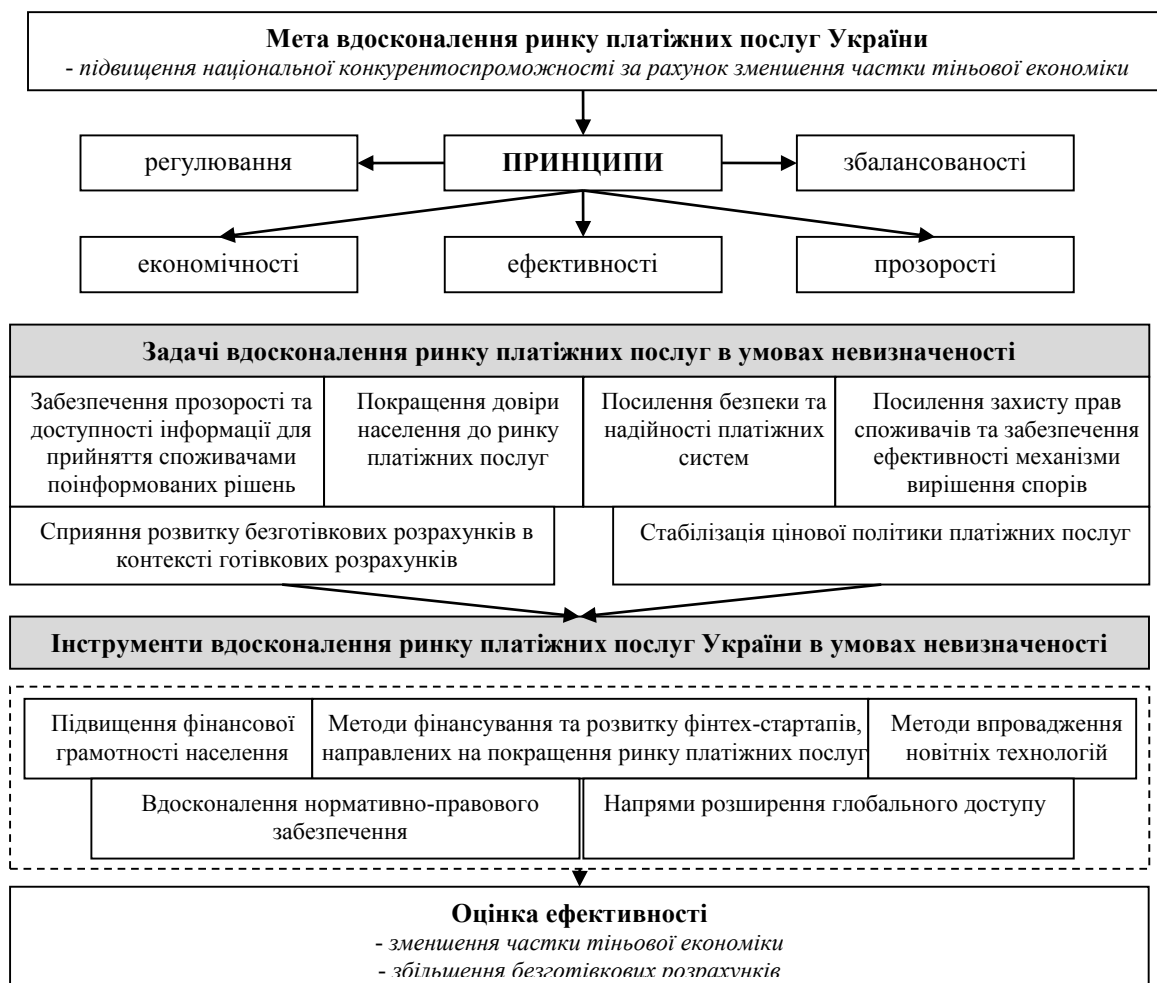

Рис.2.8. Концепція удосконалення платіжних послуг в Україні в умовах невизначеності [7]

У межах сформованої концепції зазначено мету – створення ефективної, стабільної та інноваційної системи платіжних послуг, яка буде забезпечувати надійність, швидкість та безпеку усіх операцій, що буде досягнене шляхом виконання поставлених задач за допомогою використання таких інструментів, як:

- підвищення фінансової грамотності населення
- методів фінансування та розвитку фінтехстартапів, направлених на покращення ринку платіжних послуг
- методів впровадження новітніх технологій
- вдосконалення нормативно-правового забезпечення
- напрямів розширення глобального доступу [7]

Результатом впровадження концепції вдосконалення платіжних послуг в Україні на рівні держави є:

- стимулювання економічного зростання через розвиток платіжного сектору та інфраструктури, що сприяє підвищенню активності та створенню робочих місць – завдяки ефективнішим розрахункам покращення фінансової стабільності;
- зменшення тіньової економіки через розвиток безготівкових операцій та зниження залежності від готівки;
- покращення інвестиційного клімату через актуалізацію та прозорість платіжної системи, що залучає інвестиції та зміцнює довіру до економіки країни.

Висновки до 2-го розділу

Результатом дослідження є теоретичне узагальнення й практичне вирішення проблем використання платіжних карток, запропоновані заходи щодо їх вирішення.

Сучасний етап розвитку ринку платіжних карток в Україні характеризується рядом особливостей. Серед них виділяємо: активну участь у міжнародних карткових платіжних системах; розвиток внутрішніх платіжних систем, що потребує ретельного визначення правил і процедур обігу національних платіжних карток; зростання обсягів розрахунків пластиковими картками; зростання обсягів емітованих карток; удосконалення нормативно-правової бази з метою підвищення ефективності функціонування ринку

карткових платіжних інструментів в Україні та спрощення його взаємодії з міжнародними платіжними системами; зростаюче значення придбання.

Запропоновано заходами розвитку ринку платіжних карток, основними з яких є: створення сприятливого нормативно-правового середовища, розвиток платіжної інфраструктури, постійне вдосконалення захисту платіжних карток від шахрайств, розвиток супутніх інформаційно-комунікаційних технологій, зниження розміру тарифів на обслуговування платіжних карток, розширення спектру платіжних послуг за допомогою інновації у сфері платіжних технологій, розробка бонусних програм для різних цільових аудиторій, зростання фінансової грамотності та довіри населення, опанування зарубіжних новацій у сфері платіжних послуг, подальший розвиток національної платіжної системи «Простір».

Удосконалення міжбанківських розрахунків, створення ефективної, надійної та безпечної загальнодержавної платіжної системи й на сьогодні є основним завданням НБУ.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Результатом дослідження є теоретичне узагальнення й практичне вирішення проблем використання платіжних карток, запропоновані заходи щодо їх вирішення.

На основі існуючих теоретичних положень у роботі визначено поняття платіжної картки, висвітлено їхні переваги та недоліки, проведено аналіз діяльності банків України на ринку платіжних карток, досліджено проблеми розвитку платіжних карток на сучасному етапі розвитку фінансових послуг в Україні.

Платіжна картка – це унікальний ідентифікований засіб, випущений банківською установою та представлений у вигляді пластикової картки, яка має інформацію про власника картки, й представляє йому нагоду робити розрахунок безготівковим способом за товари чи послуги, знімати готівку чи переказувати грошові кошти. Важливим чинником у розвитку банківської діяльності полягає впровадження високоінформаційних карткових технологій, що у майбутньому стане фундаментом ринку банківських послуг та буде покращувати фінансову стійкість банківської системи загалом.

Карткові розрахунки переважають у використанні всіма учасниками ринку платіжних карток, тож для банківської системи - знижується доля готівки в основній грошовій масі; щодо бізнес сфери – зростає товарооборот через підключення все більше клієнтів, зростає рівень безпеки господарств та установ й їх рейтинг через використання унікальних впроваджених технологій; щодо банку-емітента – то він отримує новий вид доходу за рахунок зборів та збільшується кількість залучених ресурсів; щодо держателя картки – зменшується ризик втрати коштів, з'являється можливість відразу оплачувати покупку, у розгляді проблеми повної втрати коштів, можливість отримати з картки потрібну суму грошових коштів.

Платіжні системи класифікуються як за різними загальними, притаманними всім платіжним системам ознаками, так і за специфічними

ознаками, які окреслюють специфічні риси окремих видів платіжних систем. Серед різноманіття запропонованих дослідниками ознак, не представлено поділ платіжних систем за суб'єктами обслуговування, які отримують платіжні послуги.

За прогнозними оцінками загального становища на ринку масових електронних платіжних систем можна зробити висновки про те, що:

1. Україна має великий потенціал щодо збільшення емісії платіжних карток;

2. Зростання доходів на ринку пластикових карток повинне спиратися на збільшення долі торгових операцій у загальній кількості операцій з використанням карток;

3. Оптимізація управлінської структури банків повинне спиратися на скорочення та виведення за межі банку функцій які не властиві безпосередньо банківському бізнесу, а саме: інформаційне та технічне обслуговування платіжних трансакцій, моніторинг та обслуговування спеціалізованого обладнання;

4. Структура учасників ринку платіжних систем повинна змінюватися за рахунок створення спеціалізованих компаній, які забезпечуватимуть розвиток та обслуговування специфічних сегментів цього ринку: торговий і технічний еквайринг, технічне обслуговування термінального та іншого банківського обладнання тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ferrari M. M., Arnaud M., Livio S. (2020) Central bank digital currency in an open economy. Режим доступу: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecb.wp2488~fede33ca65.en.pdf?ac12ca088c73513aca6012ea1e3671d2>
2. Банківські операції: Підручник / За ред. А. М. Мороза. К.: КНЕУ, 2007. 384 с
3. Білий М. М. Особливості розвитку ринку платіжних карток в Україні. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2019. Вип. 15 (2). С. 119-128.,
4. Бондарець О. М., Бондаренко Л. Ф., Водолазська Н. В., Хиль Стан Л. П. Проблеми та перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. Бізнес Інформ. 2018. № 8. С. 153-157., с. 156
5. Бублик Є. О. Ринок платіжних карток в Україні: перспективи та обмеження розвитку. Економіка і прогнозування. 2016. № 3. С. 51-65.
6. Васильченко З.М., Пилипенко А.М. Аналіз ринку платіжних карток та платіжної інфраструктури. Режим доступу: [file:///C:/Users/Наташа/Downloads/1181-Текст%20статті-1136-1-10-20220420%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Наташа/Downloads/1181-Текст%20статті-1136-1-10-20220420%20(1).pdf)
7. Волкова Н.І., Криворучко А., Янішевський Б. Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics», №39 (2023), 18-25
Режим доступу: <https://modecon.mnau.edu.ua> | ISSN 2521-6392
8. Дубілет О. Перспективи розвитку карткових продуктів // Вісник Національного банку України. 2010. № 10. С. 11-13.
9. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків : навч. посібн. А. О. Єпіфанов, Н. Г. Маслак, І. В. Сало. Суми: ВТД «Університетська книга», 2017. 523 с.
10. Компанієць С. Перспективи розвитку Національної системи масових електронних платежів [Текст] / С. Компанієць // Вісник НБУ. 2009. № 4. С. 33-34.
11. Корецька Н.І. Суть ринку платіжних послуг та основні його ознаки / Н.І. Корецька, Д.В. Збирун // Сучасний науковий вісник. 2016. № 1. С. 78-83

12. Коробова Г.Г. Банківська справа: учень. Економіст, 2006. 766 с.
13. Коць О. О., Гоменюк В. В. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. Економіка та суспільство. Електронне наукове фахове видання. 2018. №15. С. 671-678., с. 677
14. Кравець В.М. Платіжні картки в Україні [Текст] / В.М. Кравець, А.С. Савченко. К.: Факт, 1999. 32 с.
15. Кушнір С. О., Кікош В. В. Переваги використання банківських платіжних карток у сфері агропромислового комплексу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 25(1). С. 134-137.
16. Монастирський Г. Л., Чайковський Я. І., Чайковська І. Я., Чайковський Є. Я. Напрями використання платіжних карток як інновації оплати послуг транспортних організацій. Економічний аналіз. 2018. Т. 28, № 4. С. 143-154., с. 145
17. Мороз А.М. Банківські операції: підручник. За ред. А.М. Мороза. Київ: КНЕУ, 2004. 476 с.
18. Онисько С.О. Платіжна система України і стратегія її розвитку. Режим доступу:
<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/1824/1/Onysko%20S.O.,%20BSs-51.pdf>
19. Освіта UA: Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/bank/20796/>
20. Офіційний сайт Національного банку України. Платежі та розрахунки. URL: <https://bank.gov.ua/>
21. Ощадбанк та міжнародні платіжні системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oschadnybank.com/ua/private/paycards/type.php>
22. Петрук О.М. Банківська справа: навч. посібник. Київ: Кондор, 2004. 461 с.
23. Пиріг С. О., Іщук Л. І., Олександренко І. В. Оцінка рівня ринку платіжних карток та чинники впливу на його розвиток. Економічний форум. 2021. No 1. С. 184–192
24. Пиріг С.О. Платіжні системи: навч. пос.. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 240 с

25. Платіжні картки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aval.ua/personal/cards>.
26. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 14.04.2021 р. № 2121-III. РЕЖИМ ДОСТУПУ: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
27. Про Національний банк України: Закон України від 23.05.2020 р. № 679-XIV. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
28. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 03.07.2020 р. № 2346-III. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2346-14>.
29. Про порядок реєстрації платіжних систем, учасників платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури: Положення НБУ від 04.02.2014 р. №43. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-14#Text>
30. Успенко В. І., Калмикова В. Г. Умови вступу банків в міжнародні карткові платіжні системи. Молодий вчений. 2016. № 12.1. С. 990-993. , с. 990
31. Флисак. Л. Історія виникнення платіжних карток. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/60828582.pdf>
32. Черкасова С. В. Ринок фінансових послуг. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – Львів: «Магнолія 2006», 2007 р. 496 с
33. Чернишова К.В. Проблеми використання платіжних карток в Україні та шляхи їх вирішення/Управління розвитком. 2011, №9. с 122-124.
34. Дячук В.В. ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК В УКРАЇНІ. Тези науково-практичної on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої Дню науки. м. Житомир. 15-19 травня 2023 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/>
35. Дячук В.В. УДОСКОНАЛЕННЯ КАРТКОВИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ. Тези Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу». м. Житомир. 9-10 листопада 2023 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/>

ДОДАТКИ

Перелік додатків:

Додаток А – Картковий ринок звіт НБУ за 2020 – III кв. 2023 року.

Додаток Б – Річний звіт НБУ за 2021 та 2022 рік.